

มัวว่าสมเด็จพระญาณสังวร
สมเด็จพระสังฆราช สกล
มหาสังฆปริณายกจะทรง
ดำรงพระชนม์ชีพอยู่ใน
สมณเพศมาโดยตลอด แต่
ความเป็นไปในพระชนม์ชีพของพระองค์
สามารถยึดถือเป็นแบบอย่างในการดำเนิน
ชีวิตที่ดีได้สำหรับทุกคน ไม่ว่าจะเป็น
บรรพชิตหรือคฤหัสถ์ เพราะแก่นแท้ของ
ชีวิตหรือว่าส่วนที่เป็นความดีของชีวิตที่ควร
ยึดถือเป็นแบบอย่างในการสร้างชีวิต

ของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระ
สังฆราช 5 ประการ ได้แก่ อดทน ใฝ่รู้
กตัญญู ถ่อมตน การวชิรธรรม ซึ่งพระคุณ
ธรรมประการแรกที่ปรากฏเด่นชัดในชีวิต
ของพระองค์ คือ ความอดทน (ขันติ)
สมเด็จพระญาณสังวรทรงมีพระสุขภาพ
อ่อนแอไม่แข็งแรงมาตั้งแต่เยาว์วัยและมี
ผลสืบเนื่องมาจนถึงเมื่อทรงบรรพชาเป็น
สามเณร พระสุขภาพที่อ่อนแอนับเป็น
อุปสรรคสำคัญของการศึกษาเล่าเรียน
พระองค์ก็ต้องทรงใช้ความอดทนอย่างหนัก

‘พระคุณธรรม’

ควรนำมาเป็นแบบอย่าง

สร้างชีวิตคือแก่นแท้ของชีวิต

“สมเด็จพระญาณสังวรทรงมีความ
ถ่อมพระองค์มาแต่ต้น ทรงเป็นพระเถระ
ที่สงบเสงี่ยม สำรวมระวัง ตรัสน้อย และ
ไม่ชอบแสดงตน ดังเช่นในการสอนสมาธิ
กรรมฐาน พระองค์ก็ได้แสดงพระองค์ว่า
เป็นผู้รู้หรือผู้เชี่ยวชาญกว่าใคร ๆ แต่มัก
ตรัสว่า “แนะนำในฐานะผู้ร่วมศึกษาปฏิบัติ
ด้วยกัน” หรือบางครั้งมีผู้กล่าวถึงพระองค์
ว่าเป็นพระอาจารย์ของพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงทราบจะทรงแนะนำว่า
ไม่ควรกล่าวเช่นนั้น เพราะ “ใคร ๆ ไม่ควร
ที่จะอวดอ้างตนว่าเป็นครูอาจารย์ของเจ้า
ฟ้าเจ้าแผ่นดิน ทุกคนมีหน้าที่ต้องถวายงาน
สนองพระราชประสงค์เท่านั้น”

ให้แก่ตนเองและสังคมก็ถือ คุณธรรม ซึ่ง จึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรคแต่ละขั้นตอน

พระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชา พระสังฆราชพระองค์ที่ ๑๗ แห่งประเทศไทย

ให้แก่ตนเองและสังคมก็คือ คุณธรรม ซึ่งคุณธรรมนั้นไม่ว่าจะเป็นคุณธรรมของบรรพชิตหรือคุณธรรมของคฤหัสถ์ก็คือคุณธรรมอันเดียวกัน เช่น เมตตา กรุณา ที่มีอยู่ในจิตใจของพระหรือมีอยู่ในจิตใจของชาวบ้านก็เป็นเมตตา กรุณา อันเดียวกัน

พระประวัติชีวิตและผลงานของสมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก เป็นสิ่งที่มีคุณค่าควรแก่การยึดถือเป็นแบบอย่างของคนทั่วไป อย่างน้อย 2 ประการ คือ ชีวิตแบบอย่างและปฏิปทาแบบอย่าง ซึ่งชีวิตของสมเด็จพระญาณสังวรนั้นก็ไม่ได้แตกต่างไปจากชีวิตของคนทั่วไป คือมีทั้งผิดหวังและสมหวัง มีทั้งสำเร็จและล้มเหลว มีทั้งดีใจและเสียใจ แต่ที่ทรงมีคุณธรรมหลายประการที่โดดเด่นเป็นแก่นของชีวิต ทำให้ชีวิตของพระองค์มีความสมหวังมากกว่าผิดหวัง มีความสำเร็จมากกว่าความล้มเหลว และมีความดีใจมากกว่าเสียใจ กล่าวโดยรวมก็คือด้วยคุณธรรมอันเป็นแก่นของชีวิตพระองค์จึงทรงประสบความสำเร็จ หรือทรงเจริญก้าวหน้าไปตามครรลองของชีวิตจนถึงที่สุด

ในเว็บไซด์วัดบวรนิเวศวิหารได้กล่าวถึง พระคุณธรรมที่โดดเด่นในชีวิต

จึงสามารถผ่านพ้นอุปสรรคแต่ละขั้นตอนมาได้ ทรงเล่าว่าบางครั้งเมื่อถึงเวลาสอบต้องทรงใช้ผ้าสักหลาดพันรอบอกหลายชั้นเพื่อไม่ให้เกิดอาการหนาวสั่นในเวลานั่งสอบ นอกจากจะต้องอดทนต่อความไม่สมบูรณ์ของร่างกายแล้ว ยังต้องอดทนต่อเสียงก่อนและของเพื่อนร่วมสำนักอีกนานัปการ แต่สิ่งเหล่านี้แทนที่จะทำให้กำลังพระทัยลดน้อยลง แต่กลับทำให้ทรงรู้สึกว่าจะต้องมีความอดทนมากขึ้น

พระคุณธรรมที่โดดเด่นประการต่อมาคือ ความใฝ่รู้ (สิกขากมตา) สมเด็จพระญาณสังวรทรงเป็นผู้ใฝ่รู้มาโดยตลอดแม้เมื่อทรงเป็นพระมหาเถระแล้ว พระอรรถาภัยใฝ่รู้ของพระองค์ก็ไม่เคยจืดจางได้ ทรงแสวงหาความรู้อยู่เสมอด้วยทรงอ่านหนังสือทั้งที่เป็นหนังสือภาษาไทย และภาษาอังกฤษ หนังสือดีมีประโยชน์บางเรื่องที่ทรงอ่านแล้วยังทรงพระเมตตาแนะนำให้ผู้ใกล้ชิดอ่านด้วย ซึ่งมักจะมีรับสั่งว่า “เรื่องนี้เขาเขียนดี น่าอ่าน”

ด้านพระคุณธรรมข้อ กตัญญู นั้น สมเด็จพระญาณสังวรทรงมีพระคุณธรรมข้อนี้อย่างเด่นชัด และทรงหาโอกาสสนองคุณของผู้ที่มีพระคุณต่อพระองค์ แม้เพียงเล็กน้อยอยู่เสมอ ดังเช่น เมื่อทรงได้รับ

พระราชทานสถาปนาเป็นสมเด็จพระราชาคณะที่ สมเด็จพระญาณสังวรก็ทรงรำลึกถึงพระคุณของสมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) ที่ทรงดำรงสมณศักดิ์ที่สมเด็จพระญาณสังวร เป็นรูปแรกในยุคกรุงรัตนโกสินทร์ เพราะหากไม่มีสมเด็จพระญาณสังวร (สุก) เป็นรูปที่ 1 ก็คงไม่มีสมเด็จพระญาณสังวร คือพระองค์เองเป็นรูปที่ 2 ฉะนั้นเมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษา จึงเสด็จไปถวายสักการะพระรูปสมเด็จพระญาณสังวร (สุก) ที่วัดราชสิทธิารามเป็นประจำทุกปี

อีกกรณีหนึ่งเมื่อครั้งทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ พระธรรมวราภรณ์ และทรงได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าอาวาสวัดบวรนิเวศวิหารใหม่ ๆ (พ.ศ.2504) คราวหนึ่งสมเด็จพระสังฆราช (อยู่) วัดสระเกศ ได้ทรงปรารภกับพระองค์ด้วยความห่วงใยว่า “เจ้าคุณจะเอาวัดบวรไว้อยู่หรือ” ซึ่งหมายความว่า จะปกครองวัดบวรนิเวศวิหารที่เป็นพระอารามหลวงที่สำคัญทั้งมีพระเถระที่มีอาวุโสมากกว่าอยู่มากองค์ไหนขณะนั้นให้เรียบร้อยได้หรือ ด้วยพระปรารภดังกล่าวนี้สมเด็จพระญาณสังวรทรงถือว่าสมเด็จพระสังฆราช (อยู่) ทรงมีพระเมตตาต่อพระองค์ จึงทรงรำลึกถึงพระคุณของสมเด็จพระ

พระสังฆราชพระองค์นั้นอยู่เสมอ เมื่อถึงเทศกาลเข้าพรรษาจึงทรงไปถวายสักการะสมเด็จพระสังฆราชพระองค์นั้น นับแต่เมื่อยังมีพระชนม์อยู่และตลอดมาจนบัดนี้

พระคุณธรรมข้อ ถ่อมตน (นิวาตะ) สมเด็จพระญาณสังวรทรงมีความถ่อมพระองค์มาแต่ต้น เพราะความถ่อมตน สมเด็จพระญาณสังวรจึงทรงเป็นพระเถระที่สงบเสถียร ดำรงบวรวัตร ครุสน้อย และไม่ชอบแสดงตน ดังเช่นในการสอนสมาธิกรรมฐาน พระองค์ก็มีได้แสดงพระองค์ว่าเป็นผู้หรือผู้เชี่ยวชาญกว่าใคร ๆ แต่มักตรัสว่า “แนะนำในฐานะผู้ร่วมศึกษาปฏิบัติด้วยกัน” หรือบางครั้งมีผู้กล่าวถึงพระองค์ว่าเป็นพระอาจารย์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อทรงทราบจะทรงแนะนำว่า ไม่ควรกล่าวเช่นนั้น เพราะ “ใคร ๆ ไม่ควรที่จะอวดอ้างตนว่าเป็นครูอาจารย์ของเจ้าฟ้าเจ้าแผ่นดิน ทุกคนมีหน้าที่ต้องถวายงานสนองพระราชประสงค์เท่านั้น”

อีกตัวอย่างหนึ่ง สมเด็จพระญาณสังวรทรงเป็นกรรมการมหาเถรสมาคมมาตั้งแต่ทรงดำรงสมณศักดิ์ที่ พระสาสนโสภณ และทรงเป็นตลอดมาทุกสมัย ในการประชุมมหาเถรสมาคมแต่ละครั้ง เจ้า

พระคุณสมเด็จพระสังฆราช ประทับเก้าอี้ท้ายแถวเสมอ กระทั่งครั้งหนึ่ง สมเด็จพระสังฆราช (จวน) วัดมกุฏกษัตริยาราม ซึ่งทรงเป็นประธานกรรมการมหาเถรสมาคมในขณะนั้น ทรงทักแบบสัพยอกด้วยพระเมตตาว่า “เจ้าคุณสนั่นโกลนิก กลัวจะเป็นสมเด็จพระโง่”

และพระคุณธรรมข้อ การวชิรธรรม คือความเป็นผู้มีความเคารพต่อผู้ที่ควรเคารพ การวชิรธรรมประการแรกของสมเด็จพระญาณสังวรก็คือความเคารพในพระรัตนตรัย ความเคารพในพระพุทธเจ้านั้น ทรงแสดงออกด้วยการเคารพต่อพระพุทธรูปในทุกสถานการณ์ ดังเช่น ทรงแนะนำภิกษุสามเณรอยู่เสมอว่า การลงโบสถ์ทำวัตรเช้าค่ำนั้นก็เสมือนการไปเฝ้าพระพุทธเจ้าประจำวันทำให้รำลึกถึงพระพุทธรูปจิตใจไม่ห่างไกลจากพระธรรม ข้อที่ทรงแนะนำอีกประการหนึ่งก็คือ พระพุทธรูปไม่ควรตั้งวางในที่ต่ำ หรือในที่ที่จะต้องเดินข้ามไปข้ามมา เป็นต้น

การกล่าวถึงพระคุณธรรมในชีวิตของสมเด็จพระญาณสังวรข้างต้นนั้น เป็นการมองชีวิตของสมเด็จพระญาณสังวรในภาพรวมเช่นเดียวกับชีวิตของคนทั่วไปว่าทรงมีอะไรบ้าง ทรงทำอะไรบ้าง แต่ถ้า

มองชีวิตของพระองค์ในฐานะที่ทรงเป็น
พระสงฆ์รูปหนึ่งก็จะเห็นแบบอย่างของ
ชีวิตในทางธรรมที่ชัดเจนอีกภาพหนึ่ง นั่น
คือ ปฏิปทาแบบอย่าง สำหรับพระสงฆ์
ทั่วไปที่ทรงเป็นแบบอย่างประการแรกคือ
ทรงเป็นผู้ทรงปริยัติและไม่ทิ้งปฏิบัติ
สมเด็จพระญาณสังวรทรงสำเร็จภูมิเปรียญ
ธรรม ๑ ประโยค อันเป็นขั้นสูงสุดของ
หลักสูตรการศึกษาด้านปริยัติของคณะสงฆ์
นอกจากจะทรงสำเร็จการศึกษาขั้นสูงสุด
แล้ว ยังทรงใฝ่แสวงหาความรู้ทางพระพุทธ
ศาสนาและความรู้ด้านอื่น ๆ อยู่เสมอ โดย
เฉพาะอย่างยิ่งความรู้ทางพระพุทธศาสนา
หรือความรู้ทางธรรม พระองค์ทรงใช้การ
พิจารณาไตร่ตรองเพื่อความแจ่มแจ้งใน
ธรรมอยู่เสมอ ไม่ทรงถือพระองค์ว่าเป็นผู้
รู้แล้ว แต่ทรงถือพระองค์ว่าเป็นผู้กำลัง
ศึกษา

ในขณะที่เดียวกันสมเด็จพระญาณ
สังวรก็ทรงเอาพระทัยใส่ในการปฏิบัติด้วย
กล่าวคือทรงปฏิบัติสมาธิกรรมฐานเป็น
ประจำอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการปฏิบัติสมา
ธิกรรมฐานนั้นสมเด็จพระญาณสังวรทรงถือ
เป็นหน้าที่ที่ภิกษุสามเณรพึงปฏิบัติ ทรง
แนะนำภิกษุสามเณรอยู่เสมอว่า การปฏิบัติ
สมาธิกรรมฐานนั้นเป็นการหางานให้ใจทำ
ใจจะได้ไม่ว่าง หากใจว่าง ใจก็จะฟุ้งซ่าน
วุ่นวายไปในเรื่องไม่เป็นเรื่อง ที่สำคัญคือ
การปฏิบัติสมาธิกรรมฐาน เป็นการรักษาใจ
ให้สงบ ซึ่งจะช่วยให้ภิกษุสามเณรดำรงอยู่
ในสมณเพศอย่างเป็นสุข ภิกษุสามเณรที่
ไม่เคยปฏิบัติสมาธิกรรมฐานนั้นมักจะเป็น
อยู่อย่างไม่เป็นสุข หรือที่สุดอยู่ไม่ได้ก็ต้อง
ลาสิกขาออกไป

ประการต่อมาความเป็นผู้สำรวม
ระวังในพระวินัย หรือกล่าวอย่างสั้น ๆ ก็
คือ ความเคร่งครัดในพระวินัย พระ
ปฏิปทาข้อนี้ย่อมเป็นที่ปรากฏต่อสายตา
ของคนทั่วไปผู้ได้เคยพบเห็นสมเด็จพระ
ญาณสังวร เป็นต้นว่าทรงเป็นผู้สงบนิ่ง พุค
น้อย ไม่ว่าประทับในที่ใด ทรงอยู่ในพระ
อาการสำรวมเสมอ พระปฏิปทาข้อถัดมา
คือความเป็นผู้มักน้อยสันโดษ เจ้าพระคุณ
สมเด็จพระสังฆราช ทรงปฏิบัติพระองค์อย่างเรียบง่าย
แม้ที่อยู่อาศัยก็ไม่โปรดให้ประดับตกแต่ง

พระปฏิปทาข้อนี้ที่ปรากฏอย่าง
ชัดเจนอีกอย่างหนึ่ง คือไม่ทรงสะสมวัตถุ
สิ่งของที่มีผู้ถวายมา ทรงแจกจ่ายต่อไป
ตามโอกาส ครั้งหนึ่งมีผู้แสดงความ
ประสงค์จะถวายรถยนต์สำหรับทรงใช้สอย
ประจำพระองค์เพื่อความสะดวกในการที่
จะเสด็จไปทรงปฏิบัติภารกิจในที่ต่างๆ
ส่วนพระองค์ พระองค์ก็ตอบเขาไปว่า
"ไม่รู้จะเอาเก็บไว้ที่ไหน" จึงเป็นอันว่าไม่
ทรงรับถวาย และในโอกาสทรงบำเพ็ญพระ
กุศลฉลองพระชนมายุ 80 พรรษา หลวง
พ่อคุณ ปรีสุทโธ ทูลถวายจตุปัจจัยร่วม
บำเพ็ญพระกุศล 7 ล้านบาท เจ้าพระคุณ
สมเด็จพระสังฆราช ทรงอนุโมทนา ขอบคุณหลวงพ่อ
คุณ แล้วตรัสกับหลวงพ่อคุณว่า **"ขอถวาย
คืนร่วมทำบุญกับหลวงพ่อด้วยก็แล้วกัน"**
เป็นอันว่าทรงรับถวายแล้วถวายคืนกลับไป

ทั้งหมดนี้เป็นชีวิตแบบอย่างและ
พระปฏิปทาแบบอย่างของสมเด็จพระญาณ
สังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆ
ปริณายก ซึ่งเป็นที่น่าประทับใจอย่างยิ่ง
และควรแก่การยึดถือและน้อมนำไปปฏิบัติ
ตามเพื่อความสุขที่แท้จริงของชีวิต.